
Світова політика

УДК 327 (44):061.1 НАТО

Горобець Н. В.*Студентка Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка***ЗАВЕРШЕННЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ФРАНЦІЇ
В ВІЙСЬКОВИЙ МЕХАНІЗМ НАТО ПРИ НІКОЛЯ
САРКОЗІ І ЙОГО НАСЛІДКИ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ**

Надається опис повернення Франції до структур об'єднаного командування НАТО та вплив цих процесів на зовнішню політику Франції. Аналізуються фактори, що вплинули на рішення Франції повернутись до військового механізму НАТО, а також глобальний стан системи міжнародних відносин за умов зміни зовнішньополітичного курсу Франції.

Ключові слова: *військовий механізм НАТО, реінтеграція, зовнішня політика Франції, глобальний рівень, європейська система безпеки, атлантичний вектор інтеграції.*

3–4 квітня 2009 року на ювілейному саміті НАТО з нагоди 60-річчя Північноатлантичного Альянсу Франція офіційно заявила про повернення до структур об'єднаного командування НАТО, які вона залишила у 1966 році. Цим кроком було значно модифіковано голлістську концепцію «національної величі», яка передбачала збереження «особливого статусу» Франції в Альянсі та відстоювання безумовної незалежності держави у безпековій сфері. Для того, щоб краще зрозуміти важливість цього політичного рішення, необхідно прослідкувати еволюцію французької політики в сфері оборони та безпеки за часів 5 Республіки.

Підхід керівництва Франції до формування політики безпеки.

У 1958 році у Франції, з приходом до влади генерала Шарля де Голля, була проголошена 5 Республіка. Її новообраний президент чи не головну

увагу приділяв ефективній зовнішній політиці, яка могла б ствердити роль Франції як великої держави на міжнародній арені. В рамках нового курсу передбачалось значною мірою переглянути в інтересах Франції співробітництво по євроатлантичному вектору, зокрема відносини з США та НАТО. Де Голль виступав проти абсолютного домінування США в Альянсі та підкорення НАТО американським інтересам в блоковому протистоянні. Президент хотів позбутись «синдрому Ялти» — явища з часів Ялтинської конференції в лютому 1945 року, коли Францію не запросили до вирішення питань глобального характеру.

Тому в 1958 році він пропонує створити в рамках НАТО американо-англо-французький Директорат, а також поширити сферу відповідальності Альянсу на всю територію земної кулі зі створенням регіональних командувань. США відмовились від цієї ідеї, що підтвердило думку де Голля, що з Францією не рахуються. Існує припущення, що сама ідея тріумвірату була провокацією, негативна реакція на яку дала б змогу генералу де Голлю проводити більш незалежну зовнішню політику.

В 1962 році між США та Великою Британією була підписана угода в Нассау, яка стала компромісом між підходами багатосторонніх та національних ядерних сил. Проте президент Франції, який виступав за повну підпорядкованість ядерної зброї національному керівництву, сприйняв цей крок Британії як зраду французьких інтересів. Відповіддю стало «залізне вето» де Голля на вступ Британії до ЄЕС.

Останнім аргументом на користь перегляду атлантичного вектору зовнішньої політики стало розходження позицій Франції та США щодо інтервенції військ США до В'єтнаму в 1965 році. Штати, які не підтримали Францію в індокитайській, алжирській війнах та Суецькій кризі, прагнули залучити своїх союзників до участі у в'єтнамському конфлікті. У березні 1966 року Франція оголошує меморандум про вихід з військової структури НАТО. Він передбачав неучасть Франції в операціях НАТО, незалежність ядерних сил держави, ліквідація всіх військових баз США на території Франції, виведення військ та штабів країн-членів НАТО, перенесення штаб-квартири НАТО та Об'єднаного військового командування. В жовтні 1966 року представники Франції покинули постійний комітет НАТО [2, с. 36].

Після де Голля жоден президент по суті не переглядав концепцію «національної величі» в сфері співробітництва з НАТО. Тільки в 1990-х роках почались консультації про можливість участі Франції в опера-

ціях під управлінням НАТО, що неодноразово відбувалось починаючи з 1995 року — в конфліктах у Косово, Афганістані [5]. Тим разючішим на фоні традиційної голлістської політики виглядало рішення президента Н. Саркозі про реінтеграцію у військову структуру НАТО.

Політика Франції щодо НАТО з приходом до влади Ніколя Саркозі.

Лідер голлістської партії «Союз на народний рух» Ніколя Саркозі називав нормалізацію відносин на атлантичному напрямку частиною свого курсу як майбутнього президента Франції під час виборів 2007 року [8. с. 65]. Двосторонні стосунки з США були дещо прохолодними через тверду негативну позицію Франції щодо інтервенції в Ірак 2003 року.

Повноцінна участь Франції в євроатлантичній системі безпеки також була елементом виборчої програми кандидата в президенти Саркозі. З 1966 року сприйняття неучасті Франції у військовій структурі НАТО змінилось: те, що раніше було сильною незалежною позицією держави в сфері безпеки та оборони і відповідало національним інтересам в умовах блокового протистояння, перетворилось на нездатність Франції повноцінно впливати на формування політики Північноатлантичного Альянсу. Особливо це проявилось в контексті операцій НАТО, в яких Франція брала участь, але не була допущена до їх планування. Спроби європейських держав самостійно сформуванати систему колективної оборони без участі США здебільшого не увінчались успіхом та перебували в зародковому стані, при цьому викликаючи незадоволення з боку Сполучених Штатів [3].

Тому Саркозі взяв курс на розбудову власне європейської системи оборони не на протигагу чи поза межами НАТО, а за рахунок посилення європейської компоненти в Альянсі. Нові тенденції та настрої французького керівництва знайшли відображення у Білій книзі з оборони та національної безпеки 2008 року та Білій книзі із зовнішньої та європейської політики 2008 року [1].

У Білій книзі з оборони та національної безпеки стверджується, що для ефективнішого управління військовим потенціалом ЄС Франція пропонує подолати нестачу військових та політичних засобів, які дають можливість здійснювати дистанційне кризове регулювання (в тому числі, і з застосуванням сили) та прискорити набуття Європейським Союзом здатності до самостійного стратегічного планування в галузі безпеки та оборони.

З огляду на це, президент Франції під час переговорного процесу висунув дві ключових умови: просування в питанні формування автономної системи оборони Європи і відповідне реформування Альянсу, а також призначення французького військового в чині генерала на одну з ключових посад військової структури НАТО. Така ситуація була подібною до попередньої у 1997 році, коли Жак Ширак ставив таку умову повернення Франції до військової структури НАТО, що французький військовий повинен очолити південне крило Альянсу. Щоправда, тоді США не погодились.

До початку 2009 року сторони дійшли згоди. Так, французькі військові повинні були очолити Командування трансформації Об'єднаних Воєнних Сил НАТО в Норфолку та постійний штаб ОВС НАТО в Лісабоні. Роль першого з названих органів військової структури Альянсу важко переоцінити, адже саме це Командування фактично займається всіма військовими реформами Альянсу.

11 березня 2009 року Саркозі офіційно заявив про реінтеграцію під свого виступу в одному з військових коледжів Франції. Він підкреслив, що це рішення приймається в інтересах власної держави та в інтересах всієї Європи. 17 березня Національні збори підтримали думку президента, 329 голосами проти 238 схваливши дане рішення. 19 березня Саркозі вислав у Брюссель офіційний лист з проською відновити повноформатне членство Франції в НАТО. На ювілейному саміті організації в Страсбурзі та Кілі 3–4 квітня 2009 року було офіційно оголошено про повернення Франції до військової структури Альянсу [5].

Наслідки реінтеграції Франції у військову структуру НАТО.

В країні досить довгий час йшла дискусія щодо позитивних та негативних сторін реінтеграції, а також можливих наслідків для Франції, її оборонного потенціалу, з одного боку, та ЄС і НАТО, з іншого боку. Критика звучала з обох флангів французького політичного горизонту — проти виступали як соціалісти, так і праві з «Національного фронту». За даними французьких статистичних агентств, від 52 до 58% населення підтримали цей крок президента, причому група противників була значно меншою — від 27 до 37% [5]. Через 3 роки після прийняття цього важливого рішення можна підбити перші підсумки та оцінити аргументи прихильників і противників євроатлантичного курсу Саркозі, які звучали під час суспільної дискусії.

По-перше, процедура повернення де факто не внесла значних змін в повномасштабне співробітництво, яке і так існувало між Францією

та НАТО до 2009 року. Франція брала участь в роботі 38 з 40 комітетів військового командування Альянсу. За розміром фінансового внеску в бюджет НАТО (170 млн. євро в 2008 році) Франція перебуває на 4 місці після США, Великої Британії та Німеччини. Станом на початок 2009 року 4650 французьких солдат брали участь в операціях НАТО та перебували під об'єднаним командуванням. З 1992 року, коли президент Ф. Міттеран прийняв рішення про участь французьких офіцерів в роботі штабів Альянсу під час операції в Боснії, Франція долучалась до всіх великих операцій НАТО — в Боснії, Косово, Афганістані. Тому закиди щодо зради традиційної голлістської політики є досить безпідставними — Франція зберігала нормальний рівень військової співпраці з Альянсом чи не з моменту її виходу у 1966 році.

По-друге, в 2009 році була виправлена на користь французів дещо абсурдна ситуація, яка склалась в кінці 1990-х — початку 2000-х років. Франція, як держава-член НАТО, брала участь в військових операціях, проте як не член військової структури не долучалась до їх планування. Це призводило до значних непорозумінь і применшувало роль держави у формуванні стратегії Альянсу. З 2009 року французькі військові за домовленістю з іншими членами НАТО та в першу чергу США, очолюють Командування трансформації Об'єднаних Воєнних Сил НАТО в Норфолку (на сьогодні генерал Жан-Поль Паломерос) та постійний штаб ОВС НАТО в Лісабоні [6].

Активну участь у військовій діяльності Альянсу було продемонстровано уже через 2 роки після реінтеграції. В березні 2011 року розпочалась операція НАТО «Єдиний захисник» — метою якої декларувався захист мирного населення та територій, заселених цивільними; забезпечення виконання резолюцій Радбезу ООН № 1970 та 1973 про торговельне ембарго та безпольотну зону. Франція була одним з ініціаторів операції, активно брала участь в її плануванні та проведенні. Так, 19 березня саме Ніколя Саркозі скликав зустріч в Парижі за участі лідерів Ліги арабських держав, посадовців Європейського Союзу та ООН, на якій було затверджено рішення про початок операції. В складі загальної операції Альянсу Франція проводила власну під назвою «Харматан», в якій взяли участь 16 бойових та 8 літаків підтримки, 5 кораблів включно з авіаносцем «Шарль де Голль» та авіаносною групою. Французькі повітряні сили завдавали удари по об'єктах ПВО, військових складах, броньованих цілях у лояльних до полковника М. Каддафі частинах. Ця операція, яка закінчилась кардинальною зміною влади в Лівії, викли-

кала надзвичайно неоднозначну реакцію як всередині Франції, так і за її межами. Н. Саркозі був одним з ініціаторів втручання з двох міркувань. Перше — це традиційне для Франції бажання створити лояльну та безпечну зону по обидва береги Середземного моря. Самостійна політика М. Каддафі з цієї точки зору не задовольняла французьке керівництво. Друге — це питання ресурсів, адже Перехідна національна рада Лівії за неофіційними домовленостями обіцяла Франції контроль над 35% видобутку лівійської нафти на вигідних умовах в обмін на підтримку опозиціонерів [4].

По-третє, Франція, незважаючи на песимістичні прогнози опонентів реінтеграції, жодним чином не втратила можливість вести незалежну політику в сфері безпеки та оборони після 2009 року. Після закінчення «холодної війни» зникла загроза ядерної війни і можливість Франції бути втягнутою у конфлікт наддержав проти власної волі. Структура та функції НАТО трансформувались. З моменту реінтеграції жоден французький військовий контингент не перебуває на постійній основі під інтегрованим командуванням Альянсу. Ядерні сили зберігаються під повним контролем Франції. Крім того, вірно було вибрано момент реінтеграції. На відміну від Дж. Буша — молодшого, який мало рахувався з точкою зору союзників по НАТО, обраний в листопаді 2008 року президент США Барак Обама займає набагато менш категоричну позицію та готовий вести діалог про посилення європейської компоненти НАТО.

По-четверте, в умовах глобальної фінансової кризи розбудова французької та загальноєвропейської оборони в рамках НАТО — організації, що зарекомендувала себе як ефективний та надійний інструмент колективної оборони — виглядає зваженим рішенням. В найважчий кризовий 2009 рік, а також і в наступні роки, які позначились поглибленням кризи єврозони, тягар по створенню нової виключно європейської системи безпеки став би невід'ємним.

Отже, рішення про реінтеграцію Францію у військові структури НАТО стало відображенням нових геополітичних умов, які склались в Європі та світі в перше десятиліття XXI століття. Неповноцінна участь Франції в Альянсі поступово перетворилась із стратегічного козиря держави на одну з причин ослаблення її впливу в євроатлантичній системі безпеки. З огляду на неефективність більшості спроб налагодити автономну європейську систему оборони, рішення президента Н. Саркозі, на мою думку, було зваженим та продуманим як і на короткострокову, так і на довгострокову перспективу. Компроміс, досягнутий у 2009 році,

став одним з елементів закріплення впливу Франції не тільки на європейській арені, але і на глобальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Внешняя политика Франции после прихода к власти Николая Саркози [Электронный ресурс]/Финансовая аналитика. — Режим доступа до ресурсу: <http://www.finanal.ru/006/vneshnyaya-politika-frantsii-posle-prikhoda-k-vlasti-nikolya-sarkozi?page=0,6>.
2. Франція. Час Саркозі. — М., 2011.
3. Выход Франции из военной организации НАТО [Электронный ресурс] / Всемирная история дипломатии. — Режим доступа до ресурсу: http://www.diphis.ru/vihod_francii_iz_voennoy_organizacii_nato-a797.html.
4. Європейський напрямок зовнішньої політики Франції у період з 1991 по 2012 роки [Електронний ресурс] / Науковий блог НаУ «Острозька академія». — Режим доступа до ресурсу: <http://naub.ua.edu.ua/2012/evropejskyj-napryamok-zovnishnoji-polityky-frantsiji-u-period-z-1991-po-2012-roky/>.
5. ПНС обещал Франции 35% ливийской нефти в обмен на поддержку — СМИ [Электронный ресурс]/РИА Новости. — Режим доступа до ресурсу: http://ria.ru/arab_ly/20110901/428221995.html#13553386147992&message=resize&relto=register&action=addClass&value=registration.
6. Фёдоров С. Возвращение Франции в НАТО: дебаты и последствия [Электронный ресурс] / С. Фёдоров // Перспективы. — Режим доступа до ресурсу: http://www.perspektivy.info/book/vozvrashhenije_francii_v_nato_debaty_i_posledstvija_2009-04-25.htm.
7. North Atlantic Treaty Organisation [Электронный ресурс]. — Режим доступа до ресурсу: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>.
8. Зовнішня політика Франції від де Голля до Саркозі (1940–2012). — М., 2012.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2013 р.

Горобец Н. В. Завершение реинтеграции Франции к военному механизму НАТО при Николя Саркози и его последствия для внешней политики Франции

Даётся описание возвращения Франции к структурам объединённого командования НАТО и влияние этих процессов на внешнюю политику Франции. Анализируются факторы, повлиявшие на решение Франции вернуться к военному механизму НАТО, а также глобальный характер системы международных отношений в условиях изменения внешнеполитического курса Франции.

Ключевые слова: *военный механизм НАТО, реинтеграция, внешняя политика Франции, глобальный уровень, европейская система безопасности, атлантический вектор интеграции.*

Gorobets N. V. Completion of French reintegration into NATO's military mechanism with Nicolas Sarkozy at the helm and its implications for French foreign policy

The description of France's return to NATO's integrated command structures and the impact of these processes on the foreign policy of France. Factors that influenced the decision of France to return to NATO's military mechanism, as well as the global nature of international relations in the context of changes of foreign policy of France.

Keywords: *NATO military mechanism, reintegration, French foreign policy, global level, European security system, vector of Atlantic integration.*